

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΑΣ

► Ενότητα 7 (Μέρος II Έννοιες και πρακτικές): Γάμος

Βενετία Καντσά

Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- ▶ Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- ▶ Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στόχοι ενότητας

- Γνωριμία με τις ανθρωπολογικές προσεγγίσεις του γάμου
- Σχολιασμός της αδυναμίας απόδοσης ενός οικουμενικού ορισμού και ενασχόληση με θέματα που σχετίζονται με τον γάμο

Περιγραφή ενότητας

- Εισαγωγικά
- Η θεωρία της αγχιστείας
- Θεωρία της καταγωγής και θεωρία της αγχιστείας (επιγαμίας): Συγκρίσεις

Εισαγωγικά

Υπάρχει γάμος σε όλες τις κοινωνίες;

- ▶ Σύμφωνα με έναν ορισμό:

- ▶ *Ο γάμος [είναι] η συναλλαγή και το συμβόλαιο που απορρέει από αυτή, σύμφωνα με το οποίο ένα άτομο (αρσενικό ή θηλυκό, συσσωματωμένο ή μεμονωμένο, αυτοπροσώπως ή δι' αντιπροσώπου) εδραιώνει μια διαρκή αξίωση στο δικαίωμα της σεξουαλικής πρόσβασης σε μια γυναίκα -και σύμφωνα με το οποίο, το δικαίωμα αυτό έχει προτεραιότητα απέναντι στα δικαιώματα σεξουαλικής πρόσβασης σε αυτή τη γυναίκα, που έχουν ή μπορεί να αποκτήσουν άλλα άτομα (εκτός και αν συμβεί στα πλαίσια μιας παρόμοιας συναλλαγής) μέχρις ότου διακοπεί το συμβόλαιο που απορρέει από τη συναλλαγή -και σύμφωνα με το οποίο η γυναίκα την οποία αφορά νομιμοποιείται να κάνει παιδιά (Goodenough 1970: 12-13)*

...ή μήπως όχι;

- ▶ Άλλοι, ωστόσο, όπως ο Edmund Leach (1955, 1971), υπογράμμισαν την ποικιλία των μορφών γάμου, τα διάφορα στοιχεία που εμπλέκονται - σεξουαλικότητα, οικονομία, νομικά και πολιτικά-, και το μάταιο αναζήτησης ενός καθολικού ορισμού. Για τον ίδιο ο όρος 'γάμος' χρησιμοποιείται για να δηλώσει τέσσερεις διαφορετικές αλλά συχνά αλληλοκαλυπτόμενες καταστάσεις
  - ▶ Τα νομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις ανάμεσα στους συζύγους από τη μια πλευρά και ανάμεσα στον σύζυγο της γυναίκας, και το παιδί της γυναίκας από την άλλη.
  - ▶ Τις πρακτικές διευθετήσεις σύμφωνα με τις οποίες ένας σύζυγος, μια σύζυγος και τα παιδιά διαμορφώνουν ένα νοικοκυριό.
  - ▶ Την τελετή με την οποία ένας άνδρας και μια γυναίκα εισέρχονται σε μια σειρά συμβατικών σχέσεων καταρχήν ο ένας απέναντι στον άλλον
  - ▶ Τις σχέσεις αγχιστείας οι οποίες 'δένουν' μαζί δυο οικογένειες οι οποίες και αντιπροσωπεύονται στα πρόσωπα του συζύγου και της συζύγου.

Ο γάμος

Ο γάμος είναι σημαντικός επειδή περιλαμβάνει **σύνολο δικαιωμάτων και σχέσεων** σε μια ή περισσότερες μορφές (μια κοινωνία μπορεί να έχει περισσότερες από μια μορφές γάμου):

- ρυθμίζει σεξουαλικές σχέσεις (μονογαμία-πολυγαμία)
- ορίζει την **κοινωνική θέση των υποκειμένων** και τη συμμετοχή τους σε ομάδες
- εδραιώνει νομικά **δικαιώματα και συμφέροντα**
- δημιουργεί **οικιακές οικονομικές μονάδες**
- **συνδέει** υποκείμενα με **ομάδες συγγενών** άλλες εκτός από τη δική τους
- εξυπηρετεί ως όργανο **πολιτικών σχέσεων ανάμεσα σε άτομα και ομάδες.**

Τι εξετάζουν οι ανθρωπολόγοι με αναφορά στον γάμο

- ▶ Για να κατανοήσουμε το γάμο συγκριτικά, πρέπει να τον θεωρήσουμε **νομική σχέση** και να ξεχωρίσουμε προσεκτικά
  1. ποια είναι τα συμβαλλόμενα μέρη
  2. ποιά δικαιώματα και αντικείμενα αξίας μεταβιβάζονται
  3. σε ποιόν κατανέμονται και εκχωρούνται
  4. ποιά συμφέροντα ατόμων και ομάδων προωθούνται από τέτοιες διευθετήσεις μέσω συμβολαίου.

Έδνο και προίκα

- ▶ Έδνο: τα πολύτιμα αντικείμενα γοήτρου που ανταλλάσσονται:
  - ▶ Είναι αρκετά **σπάνια** (συχνά προέρχονται από εξωτερικές πηγές)
  - ▶ Η κυκλοφορία τους ελέγχεται από τους **ηλικιωμένους άντρες**
  - ▶ Με τον έλεγχο αυτών των πολύτιμων αντικειμένων γοήτρου ως μέσα για την κυκλοφορία γυναικών στο γάμο, οι ηλικιωμένοι άντρες (εκτός από τον έλεγχο πάνω στους νεώτερους άντρες) **ρυθμίζουν την κατανομή της εργασιακής δύναμης και της γονιμότητας των γυναικών**, δηλαδή την ικανότητά τους να αναπαράγουν ανθρώπους.
- ▶ Η **προίκα** χαρακτηρίζει **κοινωνίες με διαφορετικά οικονομικά συστήματα (π.χ. ανάμεσα σε Ευρωπαίους αγρότες ή στην Ασία)**:
  - ▶ είναι εξόφληση στη σύζυγο που παντρεύεται εξωγαμικά των δικαιωμάτων της στην οικογενειακή περιουσία.
  - ▶ παρέχει ένα μηχανισμό για πολιτικές συμμαχίες μεταξύ οικογενειών.

Σχέσεις αγχιστείας (ποιους συνδέουν)

- ▶ Συμβόλαιο γάμου ανάμεσα σε ομάδες πολλές φορές εφόρου ζωής, συχνά και μετά θάνατον: σε όλη, λοιπόν, τη διάρκεια του κύκλου της ζωής και του θανάτου, οι δεσμοί που δημιουργούνται μέσω του γάμου συνδέουν τις οικιακές ομάδες με συνεχείς δεσμούς υποχρέωσης, ανταπόδοσης, και αμοιβαίας εξάρτησης.

Γαμήλιες επιλογές: ποιοι συνδέονται

- ▶ Η επιλογή γαμήλιου συντρόφου μπορεί να περιορίζεται όχι μόνο από την πολιτική σημασία της αγχιστειακής συμμαχίας αλλά και από κριτήρια καταλληλότητας ή πολιτισμικής αξίας του γάμου
  - ▶ Παράδειγμα 1: Μια σημαντική μορφή προτιμητικού γάμου εμφανίζεται στους **Βεδουίνους, και άλλους Άραβες της Μέσης Ανατολής**, και σε ορισμένους άλλους Ισλαμικούς λαούς. Ονομάζεται γάμος **παράλληλων εξαδέλφων**, και σε αυτόν ένας άντρας έχει δικαίωμα να παντρευτεί την **κόρη του αδελφού του πατέρα του**, ή άλλη στενή εξαδέλφη από την πλευρά του πατέρα του που ταξινομείται ως ισοδύναμή της.
  - ▶ Παράδειγμα 2: Σε φυλετικές κοινωνίες γάμος ανάμεσα σε σταυρεξάδελφα

Σταθερότητα και διαζύγιο

- ▶ Σε ορισμένες κοινωνίες ο γάμος είναι πολύ εύθραυστος, και τα διαζύγια συνηθισμένα. Έχει επιχειρηθεί να δοθούν διάφορες ερμηνείες:
  - ▶ Ερμηνείες: όταν το έδνο είναι υψηλό (σε σχέση με την οικονομία της συγκεκριμένης κοινωνίας), ο γάμος τείνει να είναι σταθερός, όταν όμως το έδνο είναι χαμηλό, το διαζύγιο είναι συνηθισμένο. Αυτό όμως οδηγεί σε ερωτήματα φαύλου κύκλου: είναι γάμος άραγε σταθερός λόγω του υψηλού κόστους του έδνου, ή μια κοινωνία μπορεί να έχει υψηλό έδνο μόνο όταν έχει σταθερή μορφή γάμου;
  - ▶ Ένας τρόπος προσέγγισης είναι να εξετάσουμε τον κανόνα καταγωγής. Ένα ισχυρό σύστημα πατρογρομμικής καταγωγής, υποστηρίχθηκε, συνδέεται με έναν σταθερό γάμο. Αλλά όπως έχουμε ήδη δει, εκείνο που είναι πραγματικά σημαντικό είναι η σχετική αντοχή των δεσμών αδελφού-αδελφής και συζύγου-συζύγου. Όταν ο δεσμός ενός κοριτσιού με την ομάδα γέννησης της κόβεται ή εξασθενεί αρκετά όταν παντρεύεται, το διαζύγιο είναι ασυνήθιστο. Όταν η σχέση της με την ομάδα γέννησης παραμένει ισχυρή, είναι πιθανό να συνάψει αρκετούς διαδοχικούς γάμους.
- ▶ Οι αιτίες διαζυγίου σε μη—δυτικές κοινωνίες καλύπτουν όλο το φάσμα από τη στειρότητα και τη μοιχεία, ως τις διενέξεις και την αποτυχία εκπλήρωσης των προσδοκώμενων ρόλων (μια τεμπέλα σύζυγος, ένας σπάταλος σύζυγος).
- ▶ Το διαζύγιο μπορεί να είναι ιδιαίτερα τυποποιημένο, ή απλώς θέμα του ενός συντρόφου να διατάξει τον άλλο να φύγει ή να κοινοποιήσει δημόσια ότι ο δεσμός τελείωσε π.χ. μια σύζυγος Ηορί απλώς βγάζει τα πράγματα του συζύγου τους έξω από την πόρτα του σπιτιού της.

Βιβλιογραφία

- ▶ Καντσά, Βενετία. 2014. «Γαμήλιες διεκδικήσεις: Ορατές πολιτικές, αθέατες παραδοχές», στο Ε. Παπαταξιάρχης (επιμ.) *Πολιτικές της διαφοράς. Σύνορο, σώμα και ιδιότητα του πολίτη*, 501-523. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- ▶ Keesing, Roger. 1997. *Cultural Anthropology. A Contemporary Perspective*. Wadsworth Publishing Co Inc.
- ▶ Simpson, Bob. 1998. *Changing Families. An Ethnographic Approach to Divorce and Separation*. Bloomsbury Academic.
- ▶ Stone, Linda. 1997. *Kinship & Gender. An Introduction* .Ch. 6 “Marriage”, σ.σ.183-224. Westview Press.

ΤΕΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Βενετία Καντσά
Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

